

IT VA FILOLOGIYA

Erkinjonova Sarvinoz Muhammadjon qizi

*Farg'ona Davlat universiteti Chet tillari fakulteti Filologiya va tillarni
o'qitish: ingliz tili 1-bosqich talabasi*

Ismoilova Dilrabo Siddiqjonovna

FarDU Axborot texnologiyalari kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot texnologiyalari (IT) va filologiya fanining o'zaro integratsiyasi, ularning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni hamda ilmiy-amaliy ahamiyati keng yoritib beriladi. Hozirgi raqamli davrda tilshunoslik va adabiyotshunoslik sohalarida faqat an'anaviy usullar bilan cheklanib qolmay, balki zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashib bormoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt, korpus lingvistikasi, avtomatik tarjima tizimlari va matnlarni raqamli qayta ishlash usullari filologik tadqiqotlar sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Maqolada IT vositalari yordamida til o'rganish jarayonining samaradorligini oshirish, onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar orqali bilim olish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, elektron lug'atlar, matn tahlili dasturlari va nutqni aniqlash texnologiyalarining filologiya sohasidagi o'rni alohida ta'kidlanadi. Bu jarayonda talabalar uchun yangi imkoniyatlar – masofaviy ta'lim, mustaqil o'rganish va global ilmiy resurslardan foydalanish imkoniyati kengayib borayotgani ko'rsatib o'tiladi.

Bundan tashqari, maqolada IT va filologiya integratsiyasining afzalliklari bilan bir qatorda mavjud muammolar ham ko'rib chiqiladi. Jumladan, texnologiyalardan noto'g'ri foydalanish, inson omilining kamayishi, tilning tabiiyligini yo'qotish xavfi kabi masalalar muhokama qilinadi. Shu asosda mazkur yo'nalishda muvozanatni saqlash zarurligi ilmiy asosda izohlanadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, IT va filologiya o'rtasidagi uzviy bog'liqlik zamonaviy jamiyat rivojida muhim omil hisoblanadi. Ularning integratsiyasi nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki yangi ilmiy yo'nalishlar va innovatsion yondashuvlarning shakllanishiga ham xizmat qiladi. Ushbu maqola filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun IT imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo'llarini ochib berishga qaratilgan.

Kirish

Hozirgi globallashtirish va raqamlashtirish davrida axborot texnologiyalari (IT) jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Bu jarayon nafaqat texnika va iqtisodiyot sohalarida, balki gumanitar fanlar, xususan, filologiya yo'nalishida ham sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. An'anaviy ravishda tilshunoslik va adabiyotshunoslik inson tafakkuri, madaniyati va til hodisalarini o'rganishga qaratilgan bo'lsa, bugungi kunda bu fanlar zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashib, yangi ilmiy yo'nalishlarni shakllantirmoqda.

Filologiya sohasi tarixan yozma va og‘zaki nutqni tahlil qilish, adabiy merosni o‘rganish va til qonuniyatlarini aniqlashga asoslangan bo‘lsa, hozirgi kunda bu jarayonlar IT vositalari yordamida yanada tez, aniq va samarali amalga oshirilmoqda. Masalan, katta hajmdagi matnlarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish, til birliklarini avtomatik aniqlash, tarjima qilish yoki nutqni tanib olish kabi jarayonlar ilgari ko‘p vaqt va mehnat talab qilgan bo‘lsa, bugungi kunda zamonaviy dasturlar orqali osonlik bilan bajarilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, IT va filologiya integratsiyasi zamonaviy ilm-fan taraqqiyotining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi, sun‘iy intellekt asosida ishlovchi tarjima tizimlari, nutqni aniqlash va sintez qilish texnologiyalari filologik tadqiqotlarga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu esa o‘z navbatida tilni chuqurroq o‘rganish, yangi ilmiy xulosalar chiqarish va ta‘lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, axborot texnologiyalarining rivojlanishi ta‘lim tizimiga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Filologiya yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar endilikda faqat darslik va an‘anaviy manbalar bilan cheklanib qolmay, balki turli onlayn platformalar, elektron kutubxonalar, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar orqali bilim olish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Bu esa ularning mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish, global ilmiy resurslardan foydalanish va zamonaviy bilimlarga ega bo‘lishiga zamin yaratadi.

Shu bilan birga, IT va filologiya integratsiyasi bir qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Jumladan, texnologiyalarga haddan tashqari bog‘lanish, inson omilining kamayishi, tilning tabiiyligi va boyligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan omillar mavjud. Shuning uchun bu ikki soha o‘rtasidagi muvozanatni saqlash, texnologiyalardan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi – IT va filologiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tahlil qilish, ularning zamonaviy ta‘lim va ilm-fan rivojidadagi o‘rnini yoritish hamda ushbu integratsiyaning afzalliklari va muammolarini aniqlashdan iborat. Shuningdek, maqolada filologiya yo‘nalishidagi talabalar uchun axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish bo‘yicha tavsiyalar beriladi.

Adabiyotlar sharhi

Axborot texnologiyalari va filologiya o‘rtasidagi integratsiya so‘nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Ushbu yo‘nalishda olib borilgan izlanishlar tilshunoslik va adabiyotshunoslik fanlarining rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi. Xususan, kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi va raqamli gumanitar fanlar doirasida olib borilgan tadqiqotlar IT va filologiya o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ilmiy asosda yoritib bermoqda.

Dastlabki tadqiqotlarda tilni kompyuter yordamida tahlil qilish g‘oyasi XX asr o‘rtalarida shakllana boshlagan. Bu davrda asosan mashina tarjimasida ustida ishlar olib borilgan bo‘lib, dastlabki tarjima tizimlari juda sodda va cheklangan imkoniyatlarga ega edi. Keyinchalik sun‘iy intellekt va algoritmik yondashuvlarning rivojlanishi natijasida bu sohada sezilarli yutuqlarga erishildi. Zamonaviy tadqiqotlar esa tabiiy tilni qayta ishlash (NLP).

texnologiyalariga asoslanib, tilning semantik, sintaktik va morfologik xususiyatlarini chuqur tahlil qilish imkonini bermoqda.

Korpus lingvistikasi sohasidagi ilmiy ishlar ham alohida ahamiyatga ega. Turli tillar bo'yicha yaratilgan katta hajmdagi matnlar bazalari (korpuslar) til birliklarini real kontekstda o'rganish imkonini yaratdi. Tadqiqotchilar ushbu korpuslar yordamida so'zlar chastotasi, grammatik tuzilmalar va stilistik xususiyatlarni aniq statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilmoqdalar. Bu esa filologik tadqiqotlarning ob'ektivligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Adabiyotshunoslik yo'nalishida ham IT texnologiyalaridan foydalanish kengayib bormoqda. Raqamli adabiyot, elektron kutubxonalar va matnlarni raqamlashtirish jarayonlari ilmiy izlanishlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Ko'plab olimlar badiiy matnlarni kompyuter dasturlari yordamida tahlil qilish, muallif uslubini aniqlash va matnlar o'rtasidagi o'xshashliklarni aniqlash ustida tadqiqotlar olib bormoqdalar. Bu jarayon "raqamli gumanitar fanlar" (Digital Humanities) yo'nalishining shakllanishiga asos bo'ldi.

Shuningdek, til o'rganish jarayonida IT vositalaridan foydalanish bo'yicha ham ko'plab ilmiy ishlar mavjud. Onlayn ta'lim platformalari, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar orqali til o'rganish samaradorligi sezilarli darajada oshayotgani tadqiqotlar orqali isbotlangan. Xususan, multimedia texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning eslab qolish qobiliyatini kuchaytirishi va o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirishi aniqlangan.

Biroq ayrim tadqiqotchilar IT texnologiyalarining salbiy jihatlariga ham e'tibor qaratadilar. Jumladan, avtomatik tarjima tizimlarining har doim ham yuqori sifatli natija bermasligi, tilning nozik ma'nolarini to'liq ifodalay olmasligi qayd etilgan. Bundan tashqari, texnologiyalarga ortiqcha bog'lanish natijasida talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyati pasayishi mumkinligi ham muhokama qilinadi.

O'zbek olimlari tomonidan ham ushbu yo'nalishda qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ayniqsa, o'zbek tilining elektron korpusini yaratish, avtomatik tarjima tizimlarini rivojlantirish va tilni o'rganishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash masalalari dolzarb hisoblanadi. Bu esa milliy tilni saqlash va rivojlantirish bilan birga, uni global axborot makoniga integratsiya qilishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, IT va filologiya o'rtasidagi integratsiya ilmiy va amaliy jihatdan katta istiqbollarga ega. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar nafaqat tilshunoslik va adabiyotshunoslik fanlarini boyitadi, balki ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga ham muhim hissa qo'shadi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda axborot texnologiyalari va filologiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish uchun kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy usullar uyg'unlashtirilib, mavzuning turli jihatlarini chuqur tahlil qilindi. Ushbu metodologiya IT vositalarining filologik tadqiqotlardagi o'rnini aniqlash, ularning samaradorligini baholash va mavjud muammolarni aniqlashga qaratilgan.

Avvalo, nazariy tahlil usuli qo'llanildi. Bu usul orqali mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, maqolalar, monografiyalar va elektron manbalar o'rganildi. IT va filologiya integratsiyasi.

bo'yicha ilgari olib borilgan tadqiqotlar tahlil qilinib, asosiy ilmiy yondashuvlar aniqlab olindi. Ushbu bosqichda kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi, sun'iy intellekt asosidagi til texnologiyalari haqidagi nazariy qarashlar umumlashtirildi.

Tadqiqotda shuningdek, kuzatish (observatsiya) usulidan ham foydalanildi. Bu usul yordamida til o'rganish jarayonida IT vositalaridan foydalanish amaliyoti kuzatildi. Jumladan, talabalar tomonidan onlayn platformalar, mobil ilovalar va tarjima dasturlaridan foydalanish jarayoni tahlil qilindi. Kuzatish natijalari asosida IT vositalarining o'quv jarayoniga ta'siri haqida xulosalar chiqarildi.

Bundan tashqari, taqqoslash (komparativ) usuli ham muhim o'rin tutdi. Ushbu usul yordamida an'anaviy filologik tadqiqot usullari bilan zamonaviy IT asosidagi yondashuvlar o'zaro solishtirildi. Masalan, matnlarni qo'lda tahlil qilish bilan avtomatlashtirilgan tahlil natijalari qiyoslandi. Bu esa IT vositalarining afzalliklari va kamchiliklarini aniqlashga yordam berdi.

Tadqiqot davomida amaliy (empirik) usullar ham qo'llanildi. Jumladan, kichik hajmdagi matnlar ustida tajriba o'tkazilib, ularni turli dasturlar yordamida tahlil qilish amalga oshirildi. Matnlarning semantik va sintaktik xususiyatlari maxsus lingvistik dasturlar orqali aniqlanib, natijalar qo'lda bajarilgan tahlil bilan solishtirildi. Bu tajriba IT vositalarining aniqlik darajasini baholash imkonini berdi.

Shuningdek, so'rovnomalar (anketa) usulidan foydalanildi. Filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar o'rtasida IT texnologiyalaridan foydalanish darajasi, ularning samaradorligi va qiyinchiliklari haqida ma'lumot to'plash maqsadida so'rov o'tkazildi. Olingan javoblar statistik jihatdan tahlil qilinib, umumiy tendensiyalar aniqlab olindi.

Tadqiqotda statistik tahlil usuli ham qo'llanildi. So'rovnomalar natijalari va tajriba jarayonida olingan ma'lumotlar foizlar, diagrammalar va jadval ko'rinishida umumlashtirildi. Bu esa olingan natijalarni aniq va tushunarli tarzda ifodalashga yordam berdi.

Bundan tashqari, modellashtirish usuli orqali IT va filologiya integratsiyasining samarali modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelda til o'rganish jarayonida IT vositalaridan optimal foydalanish yo'llari ko'rsatib berildi. Model talabalarning bilim olish jarayonini soddalashtirish va samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Tadqiqot davomida interdisiplinar yondashuv ham asosiy metodlardan biri sifatida qo'llanildi. Ya'ni, tilshunoslik, axborot texnologiyalari, pedagogika va psixologiya fanlari o'rtasidagi bog'liqlik hisobga olindi. Bu esa mavzuni har tomonlama yoritish va chuqur ilmiy xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Umuman olganda, qo'llanilgan metodologiya IT va filologiya o'rtasidagi integratsiyani kompleks tarzda o'rganishga xizmat qildi. Turli usullarning uyg'unligi tadqiqot natijalarining ishonchligini oshirdi va mavzuni keng qamrovda tahlil qilish imkonini berdi.

Natijalar

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axborot texnologiyalarining filologiya sohasiga joriy etilishi ilmiy va ta'limiy jarayonlarda sezilarli ijobiy o'zgarishlarga olib

kelmoqda. O'rganish jarayonida to'plangan ma'lumotlar va o'tkazilgan tahlillar IT vositalarining samaradorligini bir necha yo'nalishlarda namoyon etdi.

Avvalo, matnlarni tahlil qilish jarayonida IT texnologiyalaridan foydalanish an'anaviy usullarga nisbatan ancha tez va aniq natijalar berishi aniqlandi. Tajriba davomida lingvistik dasturlar yordamida katta hajmdagi matnlar qisqa vaqt ichida tahlil qilinib, ularning semantik, sintaktik va morfologik xususiyatlari aniqlandi. Bu esa ilmiy tadqiqotlarning vaqt tejamliligini oshirish bilan birga, natijalarning aniqligini ham ta'minladi.

Shuningdek, korpus lingvistikasi asosida olib borilgan tahlillar til birliklarining real qo'llanilish chastotasini aniqlash imkonini berdi. Bu orqali so'zlarning ishlatilish darajasi, kontekstual ma'nolari va grammatik tuzilmalari haqida aniq statistik ma'lumotlar olindi. Natijada tilni o'rganish va o'qitish jarayonida yanada asosli yondashuvlarni qo'llash imkoniyati yaratildi.

So'rovnomalar natijalari ham muhim xulosalarni ko'rsatdi. Talabalarning katta qismi (taxminan 70–85%) til o'rganishda IT vositalaridan faol foydalanishini bildirgan. Ular orasida eng ko'p qo'llaniladigan vositalar — mobil ilovalar, onlayn lug'atlar, tarjima dasturlari va video dars platformalari ekanligi aniqlandi. Talabalar ushbu vositalarning qulayligi, tezkorligi va interaktivligi ularning o'rganish jarayonini yengillashtirishini ta'kidladilar.

Bundan tashqari, tajriba jarayonida avtomatik tarjima tizimlarining samaradorligi ham baholandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, oddiy va o'rta darajadagi matnlarni tarjima qilishda bu tizimlar yetarlicha aniq natijalar beradi. Biroq murakkab, badiiy yoki kontekstga boy matnlarda ayrim xatoliklar kuzatildi. Bu esa inson omilining hali ham muhimligini ko'rsatadi.

IT texnologiyalarining yana bir muhim natijasi — masofaviy ta'lim imkoniyatlarining kengayganidir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, talabalar internet orqali dunyoning turli ta'lim resurslariga kirish imkoniga ega bo'lib, bu ularning bilim darajasini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, pandemiyadan keyingi davrda onlayn ta'lim platformalarining ahamiyati yanada ortgani kuzatildi.

Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, IT vositalari yordamida o'quv jarayonida talabalarning qiziqishi va motivatsiyasi oshadi. Interaktiv dasturlar, multimedia materiallari va gamifikatsiya elementlari o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bu esa bilimlarni uzoq muddat saqlab qolishga yordam beradi.

Shu bilan birga, ayrim salbiy jihatlar ham aniqlangan. Jumladan, talabalar ba'zan avtomatik tarjima vositalariga haddan tashqari tayanib qolishi, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarining pasayishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, texnik vositalarga bog'liqlik ayrim hollarda o'quv jarayonida muammolar tug'diradi (internet tezligi, dastur xatoliklari va boshqalar).

Umuman olganda, tadqiqot natijalari IT va filologiya integratsiyasi yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Ushbu integratsiya nafaqat ilmiy tadqiqotlarni rivojlantiradi, balki ta'lim sifatini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, kelajakda ushbu yo'nalishni yanada rivojlantirish va takomillashtirish zarurligi aniqlandi.

Muhokama

Mazkur tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, axborot texnologiyalari va filologiya o'rtasidagi integratsiya zamonaviy ilm-fan va ta'lim tizimining muhim yo'nalishiga aylangan. Olingan natijalar IT vositalarining filologik tadqiqotlar va til o'rganish jarayonidagi samaradorligini tasdiqlaydi. Biroq ushbu jarayonni chuqurroq tahlil qilish natijalar va mavjud ilmiy qarashlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga imkon beradi.

Avvalo, matnlarni avtomatlashtirilgan tarzda tahlil qilish imkoniyati filologiya fanida yangi bosqichni boshlab bergani muhokama qilinadi. An'anaviy usullarda katta hajmdagi matnlarni o'rganish ko'p vaqt va kuch talab qilgan bo'lsa, zamonaviy dasturlar yordamida bu jarayon ancha tezlashdi. Bu esa ilmiy tadqiqotlarning ko'lamini kengaytirish imkonini berdi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar avtomatlashtirilgan tahlil inson tafakkuriga xos chuqur interpretatsiyani to'liq aks ettira olmasligini ta'kidlaydilar. Demak, IT vositalari yordamchi vosita sifatida qaralishi, ammo asosiy tahlil inson tomonidan amalga oshirilishi lozim.

Korpus lingvistikasi natijalari ham muhokama qilinarkan, til birliklarini real kontekstda o'rganish imkoniyati katta afzallik sifatida baholanadi. Statistik ma'lumotlarga asoslangan tahlillar ilmiy xulosalarning aniqligini oshiradi. Biroq bu yondashuv ba'zan tilning ijodiy va individual jihatlarini yetarli darajada aks ettira olmaydi. Ayniqsa, badiiy matnlar tahlilida faqat statistik yondashuv yetarli emasligi aniqlanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalar tomonidan IT vositalaridan keng foydalanilishi ularning ta'lim jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat boshqa ilmiy ishlar natijalari bilan ham mos keladi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar o'rganishni qulay va samarali qiladi. Shu bilan birga, muhokama davomida shuni ta'kidlash kerakki, texnologiyalardan noto'g'ri foydalanish bilimlarning yuzaki o'zlashtirilishiga olib kelishi mumkin. Masalan, avtomatik tarjima vositalariga haddan tashqari tayanish tilni chuqur o'rganishga to'sqinlik qiladi.

Muhokama jarayonida avtomatik tarjima tizimlarining o'rni ham alohida e'tiborga loyiq. Ular kundalik matnlarni tarjima qilishda katta yordam beradi, ammo badiiy va murakkab matnlarda kontekst va stilistik nozikliklarni to'liq ifodalay olmaydi. Bu esa tarjima jarayonida inson omilining ahamiyati hali ham yuqori ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli, IT va inson tafakkuri o'rtasida muvozanatni saqlash muhim masala sifatida ko'riladi.

Bundan tashqari, IT texnologiyalarining filologiya ta'limiga ta'siri ham keng muhokama qilinadi. Raqamli vositalar yordamida talabalar mustaqil o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning mas'uliyatini oshiradi. Biroq bu jarayonda o'qituvchining roli kamayib ketmasligi kerak. Aksincha, o'qituvchi yo'naltiruvchi va nazorat qiluvchi sifatida muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, muhokama davomida IT va filologiya integratsiyasining ijtimoiy va madaniy jihatlari ham ko'rib chiqiladi. Raqamli texnologiyalar til va madaniyatni global miqyosda tarqatish imkonini beradi. Bu esa madaniyatlararo kommunikatsiyani rivojlantiradi. Shu bilan birga, ayrim hollarda milliy til va madaniyatning o'ziga xos jihatlari yo'qolib borishi xavfi

ham mavjud. Demak, texnologiyalarni qo‘llashda milliy qadriyatlarni saqlash masalasi ham e‘tibordan chetda qolmasligi lozim.

Yana bir muhim jihat — raqamli savodxonlik masalasidir. Filologiya yo‘nalishidagi talabalar nafaqat til bilimlariga, balki IT ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishlari zarur. Bu esa zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari ham bu fikrni tasdiqlaydi.

Umuman olganda, muhokama shuni ko‘rsatadiki, IT va filologiya integratsiyasi katta imkoniyatlar bilan birga muayyan muammolarni ham keltirib chiqaradi. Shu sababli, ushbu jarayonni to‘g‘ri boshqarish, texnologiyalardan oqilona foydalanish va inson omilini saqlab qolish muhim.

Xulosa

Mazkur tadqiqot davomida axborot texnologiyalari va filologiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik har tomonlama tahlil qilindi va ushbu integratsiyaning zamonaviy ilm-fan hamda ta‘lim tizimidagi ahamiyati aniqlandi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, IT texnologiyalarining filologiya sohasiga kirib kelishi ushbu yo‘nalishning rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Birinchidan, IT vositalari filologik tadqiqotlarni samaraliroq va aniqroq olib borish imkonini yaratadi. Matnlarni avtomatik tahlil qilish, til birliklarini tezkor aniqlash va katta hajmdagi ma‘lumotlarni qayta ishlash imkoniyati ilmiy izlanishlar sifatini oshirmoqda. Bu esa tilshunoslik va adabiyotshunoslik fanlarining yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qilmoqda.

Ikkinchidan, ta‘lim jarayonida IT texnologiyalaridan foydalanish talabalar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar yordamida bilim olish jarayoni yanada qulay, qiziqarli va samarali bo‘lib bormoqda. Talabalar mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirib, global axborot resurslaridan foydalanish imkoniga ega bo‘lmoqda. Uchinchidan, IT va filologiya integratsiyasi yangi ilmiy yo‘nalishlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Xususan, kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi va raqamli gumanitar fanlar zamonaviy tadqiqotlarning asosiy yo‘nalishlariga aylangan. Bu esa ilm-fan rivojida innovatsion yondashuvlarning paydo bo‘lishiga zamin yaratadi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlangan. Jumladan, texnologiyalarga haddan tashqari bog‘liqlik, avtomatik tarjima vositalariga ortiqcha ishonch va mustaqil fikrlashning kamayishi kabi holatlar kuzatilishi mumkin. Bundan tashqari, texnologiyalar har doim ham tilning nozik ma‘nolarini va badiiy xususiyatlarini to‘liq aks ettira olmaydi. Shu sababli, IT texnologiyalaridan foydalanishda muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega. Texnologiyalar yordamchi vosita sifatida qo‘llanilib, inson tafakkuri va ijodkorligi bilan uyg‘unlashgan holda ishlatilishi lozim. Aynan shunday yondashuvgina yuqori samaradorlikni ta‘minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, IT va filologiya o‘rtasidagi integratsiya zamonaviy jamiyat rivojida muhim o‘rin tutadi. Ushbu yo‘nalishni yanada rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va mutaxassislarining raqamli savodxonligini oshirish kelajakda muhim vazifalardan biri

bo‘lib qoladi. Bu esa nafaqat ilmiy sohani, balki ta‘lim tizimini ham takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Jurafsky, D., & Martin, J. H. *Speech and Language Processing*. – Pearson, 2023.
- Manning, C. D., & Schütze, H. *Foundations of Statistical Natural Language Processing*. – MIT Press.
- McEnery, T., & Hardie, A. *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. – Cambridge University Press.
- Crystal, D. *Language and the Internet*. – Cambridge University Press.
- Bird, S., Klein, E., & Loper, E. *Natural Language Processing with Python*. – O’Reilly Media.
- Sinclair, J. *Corpus, Concordance, Collocation*. – Oxford University Press.
- Liu, B. *Sentiment Analysis and Opinion Mining*. – Morgan & Claypool.
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta‘lim va raqamlashtirishga oid qarorlari (rasmiiy manbalar).
- O‘zbek tilining izohli lug‘ati (elektron nashr).
- Zokirov, M. *Kompyuter lingvistikasi asoslari*. – Toshkent, 2020.
- Karimov, A. *Zamonaviy axborot texnologiyalari*. – Toshkent, 2021.
- Rahimov, B. *Tilshunoslikka kirish*. – Toshkent, 2019.
- Onlayn ta‘lim platformalari materiallari (Coursera, edX va boshqalar).
- Google Scholar bazasidagi ilmiy maqolalar (NLP va Digital Humanities bo‘yicha).
- Elektron kutubxonalar va ilmiy jurnallar (ResearchGate, JSTOR).

